

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.25.1.67-83>

Bernarda Županek, Tamara Leskovar

Kje so emonski otroci?

Emona, mesto s statusom kolonije, je bila na levem bregu Ljubljanice zgrajena v začetku 1. stoletja. V tlorisu 433x522 m zgrajena kolonija je imela mrežo pravokotno sekajočih se cest, med katerimi so bile gradbene parcele ter osrednji trg, forum. Mesto, ki ga je obdajalo obzidje s stolpi in obrambni jarek, je živelo vsaj do sredine 5. stoletja.¹

V Emono so naselili koloniste pretežno iz mest v Padski nižini in iz Akvileje; nekaj jih je prišlo iz srednje Italije, manjše število iz južne Italije in iz Galije Narbonensis.² Ti so s sabo prinesli svoj način življenja in razmišljanja, svoj način pokopavanja umrlih, ter odnos do majhnih in večjih otrok, kot ga spoznavamo s kritičnim branjem različnih virov.

Kot je bilo v rimskem svetu v navadi, so emonska grobišča zrasla ob glavnih vpadnicah v oziroma iz mesta: zahodno ob cesti proti Akvileji, vzhodno ob cesti proti Neviodunu in severno ob cesti, ki je vodila proti Celeji. Grobišča so bila del predmestij. Severno in zahodno emonsko grobišče sta bili obsežni in po strukturi zelo heterogeni.³

Doslej je bilo na emonskih grobiščih raziskanih že skoraj 4000 grobov. To je velik vzorec, vendar je kvaliteta podatkov zelo različna, saj so bili grobovi odkrivani od 17. stoletja naprej, naključno ali načrtno, z različnimi metodami dela in različno natančnostjo dokumentiranja. Ocenjeno število emonskih naseljencev se giblje med 2500 do 4800 oseb.⁴ Če predpostavimo, da se generacija zamenja na 25 let,⁵ imamo v Emoni do sredine 5. stoletja 18 generacij.

1 Prim. Županek, *Late Roman Emona*, 30.

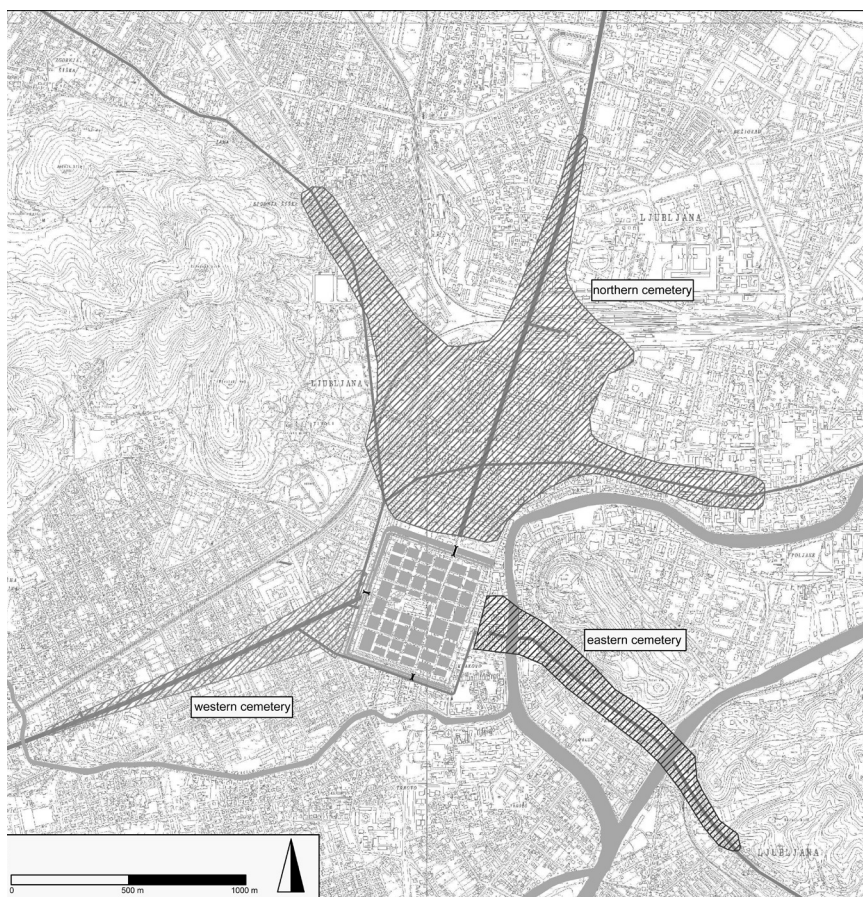
2 Šašel, *K zgodovini Emone*, 45.

3 Županek in Ravnik, *A topography of death*.

4 Gaspari, »Apud horridas gentis«, 136.

5 Demografsko je generacija povprečen časovni interval med rojstvom staršev in rojstvom potomcev. Kot indikacija za dolžino generacije v rimskem času nam služi izračun R. P. Sallerja, ki domneva povprečno starost ob prvi poroki za ženske 20, za moške 30 let, prim. Saller, *Patriarchy, property and death*, 37–38, 41; zato sva izbrali 25 let. Če vzamemo, da se generacija zamenja na 20 let, bi bilo pričakovano št. grobov v 22,5 generacijah 67.500, na 30 pa v 15 generacijah 45.000.

Pri 3000 prebivalcih v vsaki generaciji bi morale biti število vseh emonskih grobov 54.000; če gremo še malo pod najnižjo oceno, na 2000 prebivalcev, pa 36.000.⁶ Doslej poznamo torej samo približno 1/9 vseh emonskih grobov, ki bi jih glede na povedano pričakovali. Ali z druge strani: če bi bilo število 4000 realno, bi v posamezni generaciji v Emoni živela 222,2 človeka.

Slika 1: Emona s predmestji in okvirnim obsegom grobišč. Avtorica Mateja Ravnik.

6 To so zelo grobe ocene za t.i. zaprto populacijo, brez imigracij, s stabilno stopnjo rodnosti in smrtnosti. Na število prebivalstva vpliva vrsta kompleksnih in med sabo prepletenih dejavnikov, okolje, migracije, epidemije itd.; prim. Séguy, *Current trends in Roman demography*, 26–31.

OTROŠKI POKOPI

V 1. in 2. stol. je v Emoni uveljavljen način pokopa sežig pokojnika, bodisi na skupnem sežigališču (ustrinum)⁷ ali, redkeje, nad/v grobu (bustum).⁸ V 2. stol. se pojavijo prve inhumacije, skeletni pokop pa kasneje povsem prevlada. To načeloma velja tudi za otroške grobove (prim. sliki 2 in 3). Videti je, da so izjema pokopi nedonošenčkov/novorojenčkov v zgodnjerimskem obdobju (prim. spodaj, najdišče Kongresni trg). Otroci te starostne skupine so na rimskodobnih najdiščih pokopavani skeletno tudi v času, ko je običajni način ravnanja s truplom kremacija, vendar ne izključno.⁹ Pogosto navajana je omemba Plinija Starejšega, da naj bi otroke kremirali šele po izrasti prvih zob (t.j. okoli 6 meseca starosti).¹⁰ Arheološke raziskave kažejo, da je pri načinu pokopa dojenčkov in otrok možnih več variacij.¹¹

Slika 2: Najdišče Kozolec, grob 1002, kremacija otroka z žganino raztreseno po grobni jami (posodi na fotografiji nista v funkciji žare), 2. stoletje. Foto Grega Babič /MGML.

- 7 V Emoni so bili v zadnjih letih odkriti ostanki treh ustrin, vseh na zahodnem grobišču: Hofman, *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih Tobačna*, 7; Pavković et al., *Prvo strokovno poročilo Tržaška*, 59; Draksler et al., *Prvo strokovno poročilo Trg MDB*, 8.
- 8 Hofman, *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih Tobačna*, 47; Draksler et al., *Prvo strokovno poročilo Trg MDB*, 71.
- 9 Nekaj paralel za kremacijo po izrastu zob navaja Mackensen, »Körperbestattete Neonaten«, 337–339, ki domneva, da je bil ta običaj specifičen za mediteranski kulturni krog. Carroll, »No part in earthly things«, 42, navaja primere kremacij otrok mlajših od šestih mesecev iz Pompejev in Galije. V kolikšni meri so bili novorojenčki in dojenčki na emonskih najdiščih v zgodnjerimskem obdobju pokopavani skeletno, je težko reči, ker so bili v antropoloških poročilih praviloma zaobjeti v starostno kategorijo infans I, torej skupno kategorijo otrok do vključno šestega leta starosti.
- 10 Plinij, *Naturalis historia* 7.15.72: *Hominem prius quam genito dente cremari mos gentium non est*. Plinij je pisal v času, ko je bila kremacija standarden način ravnanja s truplom.
- 11 Carroll, »Infancy and earliest childhood«, 181–182.

Za rimsko družbo je bila značilna visoka smrtnost otrok. Po nekaterih ocenah naj bi 20–40% otrok umrlo v prvem letu življenja, do 10 leta življenja pa vsak drugi živorojeni otrok;¹² po drugih, nekoliko nižjih ocenah, naj bi ob visoki smrtnosti novorojenčkov pred desetim rojstnim dnevom umrlo 35% otrok.¹³ Pričakovana življenjska doba ob rojstvu je bila torej nizka, po končanem otroštvu se je zvišala. Polovica tistih, ki so dočakali 10. rojstni dan, je lahko upala, da bo živela do 50. leta, tretjina teh je doživela 60 ali več let.¹⁴

Zaradi visoke rodnosti je bilo v rimskem svetu otrok zelo veliko – otroci do 15 leta so sestavljali eno tretjino rimske populacije, danes jo v zahodnih družbah eno petino – in veliko otrok je umrlo.¹⁵ Za Emono bi pričakovali podobno smrtnost otrok, kot je ocenjena za rimski svet nasploh. Na nekaj objavljenih najdiščih obsežnega severnega grobišča Emone preverjava, ali se število identificiranih otroških pokopov ujema s to oceno.

Najin prvi primer je obsežna raziskava iz osemdesetih let prejšnjega stoletja, ki je obravnavala 238 skeletnih pokopov z več najdišč severnega emonskega grobišča.¹⁶ Raziskava je identificirala 18 pokopov otrok starostne kategorije infans I,¹⁷ kar je 7,6% vseh obravnavanih pokopov, ter 22 pokopov otrok starostne kategorije infans II, to je 9,3% vseh obravnavanih pokopov. Tri pokope (1,3%) je bilo možno določiti samo kot otroške, brez uvrstitve v eno od obeh starostnih kategorij. Identificiranih otroških pokopov, skupaj 18,2%, je glede na pričakovano smrtnost malo, kar je zaključila tudi avtorica raziskave: »Število otroških skeletov z 18,2% je nizko in verjetno nerealno.«¹⁸

Naslednji primer je najdišče Emonika oziroma Potniški center Ljubljana, arheološko raziskano v letih 2007–2008 s sodobno metodologijo.¹⁹ Na tem odseku severnega grobišča je bilo odkritih 91 grobov; 79% je bilo žganih, 21% skeletnih. Med slednjimi je bilo identificiranih 13 pokopov otrok starostne kategorije infans I, 14,3% vseh obravnavanih inhumacij, ter 6 pokopov otrok starostne kategorije infans II, 6,6% vseh obravnavanih inhumacij. Skupaj je bilo identificiranih 22 otroških skeletov, torej 24,4% vseh določljivih skeletov, kar je več kot v prvem primeru, ki ga navajava zgoraj, vendar glede na pričakovano smrtnost še vedno malo.

12 Carroll, »Infant death«, 102–103; Rohnbogner, *Dying young*, 23.

13 Laes, *Disabilities*, 23.

14 Laes, *Disabilities*, 23.

15 Tako kot rodnost je bila tudi smrtnost odvisna od številnih dejavnikov: lokacije, poklica, statusa, epidemij ipd.; prim. Scheidel, »Roman age structure«.

16 Tomazo-Ravnik, Emonec z antropološkega vidika.

17 Otroške ostanke se je običajno določevalo v starostne kategorije infans I (0–6 let), infans II (7–14 let) ter juvenis (15–21 let).

18 Tomazo-Ravnik, Emonec z antropološkega vidika, 55.

19 Mulh, *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih Potniški center*.

Najdišče Kozolec, prav tako del severnega grobišča Emone, je bilo raziskano v letih 2010, 2011 in 2013.²⁰ Odkritih je bilo 16 žganih in 45 skeletnih grobov. Med slednjimi je bilo 24,4 % otroških, ki z eno morebitno izjemo vsi sodijo v čas od 3. do prve polovice 5. stoletja, torej v čas, ko je bil uveljavljen običaj skeletnega pokopavanja.

Najdišče Kozolec je prvo emonsko grobišče, na katerem so bili starostno opredeljeni tudi kremirani ostanki vseh odkritih žganih grobov. Vsi žgani pokopi na najdišču Kozolec sodijo v čas 1. in 2. stol. Tisto, kar nas je po zaključnih antropoloških analizah presenetilo je, da so bili v posameznem žganem grobu identificirani ostanki dveh (v 9 grobovih) ali v enem primeru celo treh posameznikov (glej tabelo 1).

Tabela 1: Kremacije z najdišča Kozolec: minimalno število oseb v grobu in ocenjena starost. Po Leskovar v Miškec et al., 243, Preglednica 5.

Št. groba	Najmanjše št. oseb	Starost
1001	2	4,5 let +/- 1 leto in odrasel
1002	1	verjetno otrok
1003	1	odrasel < 30 let
1004	2	otrok 5,5 let +/- 1 leto in odrasel
1005	1	mladostnik ali odrasel
1006	2	> 16 let, verjetno odrasel, in 25-35 let
1007	1	odrasel < 30 let
1008	2	odrasel in morda otrok
1009	2	verjetno otrok in odrasel
1010	2	majhen otrok in > 14 let, verjetno odrasel
1011	3	2,5 let +/- 1 leto, 5,5-6,5 let in verjetno odrasel
1012	1	17-30 let
1013	2	odrasel < 30 let in otrok 2,5-5 let
1014	2	mladostnik in odrasel
1015	2	odrasel in morda otrok
1016	2	14,5-30 let in morda otrok

Pogosto so bili v istem grobu kostni ostanki odraslega in otroka. Verjetnost, da sta umrla ob istem času, je majhna. V primeru, da gre za namenski pokop dveh posameznikov, domnevava, da so bodisi prvo truplo pustili depozirano nekje in ga sežgali kasneje, ko je umrl še drugi, ali pa, bolj verjetno, da

20 Miškec et al., *Severno emonsko grobišče - Kozolec*.

so najprej kremirali prvega umrlega, njegov pepel pa shranili do smrti primerne spremljevalca oziroma do skupnega pogreba. Vsaj za grob 1011, v katerem so bile pokopane tri osebe, en odrasel in dva otroka, pa je na podlagi arheološkega konteksta videti, da je bila lahko žganina mlajšega otroka (2,5 +/- 1 leto) dodana v grob naknadno, torej da je bil pokopan kasneje, poleg dveh prej pokopanih posameznikov.²¹ Podobno situacijo poznamo na zgodnjerrimskem grobišču na Laurinovi ulici v Vipavi,²² kjer so v nekaterih primerih v en skupen grob oziroma družinsko grobnico²³ pokopavali umrle skozi daljše časovno obdobje. Z izjemo groba 1011 pa so na najdišču Kozolec ostali žgani dvojni grobovi videti kot rezultat enega dejanja, sočasnega pokopa, ne pa dveh zaporednih pokopov, kjer bi v isto jamo najprej pokopali enega pokojnika, jamo zasuli, nato čez čas spet odkopali in dodali žganino drugega.

Težko pa trditi, da so dvojni pokopi na najdišču Kozolec namenoma taki. Pri sežiganju umrlih na ustrini, torej skupnem sežigališču, je lahko po sežigu in odstranitvi kosti enega umrlega nekaj njegovih ostankov ostalo, in ko je bil sežgan naslednji, so lahko pogrebci skupaj s to žganino pobrali tudi ostanke prvega sežganega.²⁴ Posebej težko je o tem soditi pri otroških ostankih, ki so zaradi krhkosti in majhnosti vedno bolj fragmentarni kot ostanki odraslega. Če pa predpostavimo, da je vsak prepoznan otrok res ena oseba, potem je na najdišču Kozolec v 16 žganih grobovih pokopanih 27 oseb, od katerih je otrok obeh starostnih kategorij infans I in infans II skupaj 44,4%.

Najin naslednji primer je osredotočen na pokop novorojenčkov, doslej na emonskih grobiščih redko odkrite starostne skupine, hkrati pa v rimskem času najbolj ranljive, saj je bila ravno ob času poroda in nekaj tednov za tem smrtnost najvišja.²⁵ Na najdišču Kongresni trg je bilo pri arheoloških izkopavanjih ob gradnji garažne hiše v letih 2009–2011²⁶ na severovzhodnem delu najdišča, na območju, kjer je v prazgodovini stalo šest ali sedem gomil z več grobovi,²⁷ odkrito tudi grobišče iz rimskega časa. Poleg nekaj zelo zgodnjih rimskodobnih grobov odraslih je bilo na območju gomil, ki so bile domnevno v zgodnjerrimskem času še vidne, pokopanih okoli 23 skeletov prezgodaj rojenih in/ali novorojenčkov, en otrok starejši kot leto dni ter dva otroka starejša od 5 let.²⁸ Grobovi novorojenčkov oziroma nedonošenčkov so bili brez pridat-

21 Miškec et al., *Severno emonsko grobišče - Kozolec*, 46.

22 Tratnik, »Rimsko grobišče na Laurinovi ulici«. Vendar tudi v tem primeru ni možno vedno z gotovostjo trditi, da je v 1 žari res samo 1 oseba, prim. op. cit, str. 265–266 (grob 3d), str. 270–271 (grob 10).

23 Mišljena je grobna jama, ne zidana struktura (Tratnik, ustna informacija).

24 Podobno kot se domneva pri nekaterih grobovih na Laurinovi ulici v Vipavi, kjer je kostnih ostankov druge osebe zelo malo oziroma je njihova skupna teža nizka; Tratnik, »Rimsko grobišče na Laurinovi ulici«, 282.

25 Liston, Rotroff, Snyder, *Agora bone well*, 125, poudarjajo, da se je v antičnem svetu večina smrti v prvem letu življenja zgodila v prvih tednih po rojstvu.

26 Masaryk, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*.

27 Škvor Jernejčič in Vojakovič, »Grobišča iz starejše železne dobe v Ljubljani«, 595, sl. 3.

28 Brečić in Badovinac, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*, 75–78. Leskovar, *Interno*

kov, zato jih je težko zanesljivo datirati. Urednik korpusa poročil izkopavanja na Kongresnem trgu in avtor I. zvezka Rene Masaryk meni, da so verjetno rimskodobni in jih postavlja v V. fazo najdišča Kongresni trg, med letom 14. n. št. do prve polovice 1. stoletja.²⁹ Brina Škvor Jernejčič in Petra Vojaković pritrjujeta, da naj bi bili rimskodobni, »a ne gre povsem izključiti možnosti, da bi lahko šlo za prazgodovinske pokope«.³⁰

Statistika naravne smrtnosti otrok kaže, da ta dosega enega od vrhov okoli časa poroda in v prvih dneh po njem,³¹ kar se domneva tudi za rimski svet in antiko nasploh.³² Težko je reči, ali so dojenčki pokopani na Kongresnem trgu živo- ali mrtvorojeni otroci, večina pa je bila umrla med 37 in 42 tedni gestacijske starosti, torej v času, ko bi se porod zgodil ob roku. Videti je, da je bilo odkrito območje na Kongresnem trgu zaradi nekega razloga uporabljano za grobišče novorojenčkov in nekoliko prezgodaj rojenih, medtem ko so bili starejši otroci pokopani drugje. Izkopavalci za nekatere od teh pokopov navedajo, da niso zasledili vkopa za grob, ampak je bil otrok morda samo položen na tla in zasut.³³ Domnevamo lahko, da pokop ni tekел po obredu in pravilih, ki so veljala za starejše otroke in odrasle.

Zadnje izmed izbranih emonskih najdišč, park Ajdovščina, je bilo raziskano leta 2022.³⁴ Odkritih je bilo 22 skeletnih grobov in 1 grob brez kostnih ostankov. Najstarejši grob je iz časa od 2. polovice 1. stoletja. do 1. polovice 2. stoletja. Starost pokojnika je bila določena za 18 pokopov. Delež otrok³⁵ je 27,7%, torej najvišji med navedenimi primeri, vendar je vzorec starostno opredeljenih pokopov majhen.

ZDRAVJE IN BOLEZNI OTROK V EMONI

Z zadnjimi antropološkimi analizami vemo tudi več o zdravstvenem stanju emonskih otrok. V primeru kremacij je izredno težko opaziti morebitne patološke spremembe, saj so posmrtni ostanki običajno preslabo ohranjeni. Nekoliko bolj izpovedne so inhumacije, pri katerih so najpogostejše opažene patološke spremembe

poročilo Kongresni trg.

29 Masaryk, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*, 15–16.

30 Škvor Jernejčič in Vojaković, »Grobišča iz starejše železne dobe v Ljubljani«, 595–596; avtorici kot potencialno prazgodovinske navajata 18 grobov z ožjega območja gomil. Rezultatov C14 analize v času pisanja tega prispevka še ni bilo.

31 Millett in Gowland, »Infant and child burial«, 173.

32 Relativno recen ten je podatek o smrtnosti novorojenčkov v Grčiji v letu 1931: 133,8 smrti na 1000 novorojenih (verjetno še višja, ker so bili podatki iz ruralnih delov nezanesljivi oziroma nesporočeni), 2/3 vseh smrti pa se je zgodila v prvih 4 tednih po rojstvu, prim. Fox, »The bioarchaeology of children«, 412.

33 Brečič in Badovinac, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*, 75.

34 Bešter, *Prvo strokovno poročilo park Ajdovščina*.

35 Ob eh standardnih kategorij infans I in II.

poroznost različnih skeletnih elementov, tvorba nove kosti, razširjena gobasta kostnina in napake v tvorbi sklenine. Ker ima kost precej omejene možnosti odziva na patogene dejavnike in travme, se omenjene spremembe lahko pojavijo zaradi zelo različnih vzrokov. Vendarle njihova kombinacija in lokacija na skeletu, prevladujoče na kosteh lobanje, redko tudi na drugih skeletnih elementih, največkrat kaže na posledice pomanjkanja hranil in/ali bolezni metabolizma.

Pogosto pomanjkanje hranil je skladno tudi z razumevanjem prehrane in pogostega pomanjkanja živil v antičnem času, posebej pri otrocih.³⁶ Najpogostejše opažene spremembe so namreč najznačilnejše za stres, ki ga telo občuti bodisi zaradi premalo zaužitih hranil (predvsem različnih vitaminov in mineralov) ali nezmožnosti telesa, da bi zaužita hranila absorbiralo. Oboje je seveda lahko povezano tudi z različnimi drugimi dejavniki, npr. prebolevanjem bolezni, genetskimi predispozicijami, težav pri porodu in podobno. Ločevanje med različnimi vzroki oziroma pomanjkanji je sicer izredno težavno, saj so si spremembe lahko zelo podobne. Poleg tega pomanjkanja različnih hranil pogosto nastopajo skupaj ali pa povzročijo verižno reakcijo, denimo pomanjkanje vitamina C in posledične krvavitve vodijo v anemijo.³⁷ Med patološkimi spremembami je pogosto opažen tudi karies, ki se pojavlja že na mlečnih zobeh, verjetno zaradi slabe ustne higiene in prehrane, osnovane na ogljikovih hidratih. Znano je, da so v rimskem času zaužili precej žitaric,³⁸ tudi prehod iz dojenja na gosto hrano je bil osnovan pretežno na žitaricah.³⁹

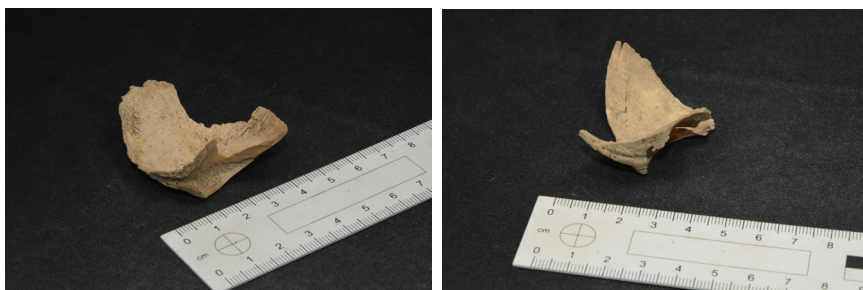
Slika 3: Hipoplazija sklenine, napaka v njeni tvorbi, ki je lahko posledica pomanjkanja hranil, avitaminoz, prezgodnjega poroda oziroma na splošno fiziološkega stresa (okužbe, zastrupitve, mraz, vročina, mišični napor). Foto Tamara Leskovar.

³⁶ Garnsey, *Food and Society*, 51–52.

³⁷ Walker et al., »Causes of porotic hyperostosis«, Rivera in Mirazón Lahr, »New evidence suggesting dissociated etiology«, Brickley in Ives, *Bioarchaeology of metabolic bone disease*.

³⁸ Garnsey, *Food and Society*, 12–13.

³⁹ Garnsey, *Food and Society*, 107.

Slika 4: Poroznost lobanjskih kosti zaradi pomanjkanja hranil. Foto Tamara Leskovar.

Druge patološke spremembe ali travme so zelo redke. Seveda pa se na skeletu opazijo le kronična stanja ali poškodbe, ki neposredno poškodujejo kost (npr. zlomi). Sprememb mehkih tkiv ne moremo opaziti.

KJE SO EMONSKI OTROCI?

Po pregledu izbranih najdišč zaključujem, da je velika večina antropološko določenih otroških pokopov v Emoni skeletnih, in teh je glede na ocene smrtnosti premalo. Tudi druge po nekdanjem rimskem ozemlju otroških grobov običajno ni veliko, pričakovani odstotek dosegajo na le redkih najdiščih.⁴⁰

Razlogov za to je več. Prvi je majhen delež doslej antropološko proučenih ostankov ter občutljivost oziroma slaba ohranjenost otroških kosti. Prav tafonomski dejavniki so pri otroških kosteh izraziti: otroške kosti so manjše in bolj krhke kot kosti odraslih, njihova gostota je nižja, zato na njihovo ohranjanje različni dejavniki (vrsta grobne arhitekture, globina pokopa, kislost prsti, temperatura tal) praviloma močnejše vplivajo. Zaradi majhnosti in fragmentarnosti je pomembno prepoznavanje in uporaba ustrezne izkopavalne metodologije tako v terenski kot poterenski fazi. Gradivo iz starejših izkopavanj, ki so tekla ob drugačni metodologiji in hudem časovnem pritisku, je težko primerljivo z recentnimi korpusi.

Brez antropološke analize ne moremo trditi, da je nek pokop otroški, saj otroški pokopi v veliki večini nimajo tipičnih pridatkov oziroma takih, ki bi se pojavljali zgolj v otroških grobovih. Fizična antropologija pri ohranjenih otroških ostankih lahko dokaj natančno določi starost; ker otroški skelet raste in gre skozi dobro sledljive razvojne faze (še posebej če so ohranjeni zobje), je starost lahko določena veliko bolj natančno kot pri odraslih, kjer se spremljajo le še obrabe, ki so precej odvisne od človekove aktivnosti. Vendar pa se je v preteklosti otroške ostanke v glavnem določevalo v široki starostni kategoriji

⁴⁰ Carroll, »Infant death«, 103–104.

infans I in infans II.⁴¹ Zato je na podlagi starejših antropoloških podatkov težko odgovarjati na vprašanje, kje so emonski novorojenčki in dojenčki.

Kot smo videli pri najdišču Kongresni trg, je vzrok za nizko število odkritih otroških pokopov, še posebej pokopov nedonošenčkov, novorojenčkov in dojenčkov, morda tudi v obstoju specializiranih odsekov grobišč, kjer so otroški pokopi oziroma je le-teh več, oziroma se je vanje deponiralo/pokopavalo določene starostno specifične skupine otrok.⁴² Ne pa nujno, na primer, na grobišču v Šempetru pri Celju, kjer je bilo odkritih 5 skeletov novorojenčkov, ti niso bili pokopani na posebnem prostoru, ampak sporadično med drugimi žganimi grobovi iz časa druge polovice 1. – konca 2. stoletja.⁴³

Poleg tega se depozicije/pokopi tako majhnih otrok lahko pojavljajo tudi v naseljih. Trije skeleti novorojenčkov so bili odkriti na osrednjem delu najdišča Kongresni trg, na območju, kjer so od 1. stoletja naprej stali obrtni in bivanjski objekti emonskega predmestja.⁴⁴ Grobovi so bili odkriti na območju objekta B2, z grobno konstrukcijo,⁴⁵ starost pokopanih pa je ocenjena na 40 tednov, torej gre za donošene oziroma že nekaj dni/tednov stare otroke.⁴⁶ Podobne primere otroških inhumacij pod ali v bližini stavb v urbanem okolju ali na podeželju poznamo iz rimske Britanije,⁴⁷ Galije in Italije; tovrstno prakso omenjata tako Juvenal⁴⁸ kot Plinij.⁴⁹ Podobno kot zgoraj naveden primer depozicije novorojenčkov/nedonošenčkov na posebnem prostoru je tudi njihov pokop pod/med stavbami interpretiran kot indikacija njihovega posebnega stanja, še spojenega z materjo/družino, saj naj bi hiše, pod katerimi so bili pokopani, omogočale nadaljevanje te simbolne in prostorske vezi.⁵⁰

Drugačen odnos do otrok te starostne skupine zasledimo tudi v običaju poimenovanja otroka šele osem oziroma devet dni po rojstvu in navadah po zaključenem obdobju 40 dni po rojstvu.⁵¹ V tem času je minilo najbolj kritič-

41 Variacije v terminologiji in starostnih kategorizacijah so problem v bioarheoloških študijah nasploh: različne antropološke šole različno razmejujejo in poimenujejo starostne kategorije. Pri nas v glavnem velja, da kategorija infans I obsega 0-6 let, infans II pa 7-14 let.

42 Kot temeljito raziskan primer depozicije novorojencev na neuradnem prostoru iz grško-rimskega sveta navajamo t.i. »vodnjak kosti« z atenske agore. Tam je bilo v 2. stol. pr. n. št. deponiranih več kot 460 umrlih, večinoma novorojenčkov, skupaj s predmeti in ostanki več kot 150 psov, ki morda nakazujejo, da je bila depozicija namenska oziroma neka vrsta pogreba. Prim. Liston, Rotroff, Snyder, *Agora bone well*.

43 Mackensen, »Körperbestattete Neonaten«, 336. Nekaj paralel za Francijo, Švico in Nemčijo navaja Carroll, »No part in earthly things«, 41.

44 Masaryk, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*, 16.

45 Hrustel, *Poročilo o arheoloških raziskavah Kongresni trg*, 22.

46 Po danes veljavni medicinski definiciji so nedonošenčki otroci, rojeni pred 37 tednom nosečnosti.

47 Millett in Gowland, »Infant and child burial rites«, 174–187.

48 *Saturae* 15.139.

49 *Naturalis historia* 7.15.72.

50 Millett in Gowland, »Infant and child burial rites«, 185–187.

51 Carroll, »Archaeological and epigraphic evidence«, 152.

no obdobje visoke smrtnosti novorojencev. S tem je povezana ideja, na katero naletimo v pisnih virih, naj se za malimi otroci ne žaluje oziroma naj se žalovanje za njimi omeji.⁵² To je med raziskovalci sprožilo številne debate o rimskem odnosu do otrok in zaključek, da kulturni običaji, ki na videz sugerirajo čustveno distanco od majhnih otrok ne pomenijo vedno odsotnosti čustev oziroma žalosti.⁵³ Prej gre za družbeno omejevanje psihofizičnih resursov družbe z visoko smrtnostjo zelo majhnih otrok in za neke vrste »navajenost« na stalno visoko smrtnost.⁵⁴

Na primeru najdišča Kozolec se sprašujeva, ali je bil doslej en del »manjkajočih« emonski otrok »skrit« tudi v žganih grobovih, ki se jih pri nas antropološko raziskuje šele v zadnjem času. Na tem najdišču severnega grobišča Emone je videti, da so otroci od prvega leta starosti v zgodnjerrimskem času pokopani na formalnih grobiščih, kot ostali člani skupnosti. Včasih so pokopani skupaj s še nekom, praviloma odraslim, včasih pa tudi otrokom, v skupnem grobu. Ena od prvih antropoloških analiz kremiranih ostankov iz Emone, ki je tudi pokazala na možnost več posameznikov, pokopanih v skupnem žganem grobu, je poročilo Aline Wiercinske, ki je antropološko pregledala nekaj do takrat arheološko izkopanih grobov in ugotovila v grobu Pl623 iz 2. stol. dvojni pokop odraslega moškega in šest do sedem let starega otroka, v grobu Pl732 iz 1. stol. pa trojni pokop moškega starega od 18 do 20 let, ženske stare 14 ali 15 let, in tri do pet let starega otroka.⁵⁵ V slednjem je kosti moškega očitno več, saj Wiercinska piše, da so morda kosti drugih dveh posameznikov dodali simbolično.⁵⁶ Nekoliko podobna je bila situacija na Laurinovi ulici v Vipavi, kjer ocenjujejo, da je bila v posamezni žari približno četrtina kremiranega skeleta, nekaj žganine ali žganih kosti pa zunaj žare, bodisi namenoma kot del pogrebne obreda ali zaradi postdepozicijskih procesov.⁵⁷ Rebecca Redfern in Rebecca Gowland za nekatera britanska najdišča, kjer ocenjujejo da je bilo v grob pokopanega 50% ali manj celotnega kremiranega skeleta, domnevata, da so bile za pokop izbrane samo določene kosti.⁵⁸

Pri vprašanju, ali je bilo več posameznikov pokopanih v isti grob slučajno ali namenoma, in če slednje, ali v celoti ali zgolj deloma simbolično, nam povedo in deli noše ter osebnih predmetov, odkritih v teh grobovih, ne povedo dosti. Kajti pridatkov, ki bi bili tipični izključno za otroke, je v emonskih grobovih nasploh malo, v žganih grobovih na najdišču Kozolec pa jih ni. Poleg

52 Carroll, »Archaeological and epigraphic evidence«, 155–156; Carroll, »Infant death and burial«, 99–100.

53 Carroll, »Archaeological and epigraphic evidence«, 157–159; Carroll, »Infant death and burial«, 100–102; Larsson-Lovén, »... and lefts his parents in mourning ...«, 159–160.

54 Leas, *Disabilities*, 25.

55 Wiercińska, »Some anthropological remarks«, 328–331 in tabela 1.

56 Wiercińska, »Some anthropological remarks«, 328.

57 Tratnik, »Rimsko grobišče v Vipavi«, 282.

58 Redfern in Gowland, »A bioarchaeological perspective«, 114.

tega je težko reči, ali je količina/struktura pridatkov v dvojnih grobovih v zgodnjerimskem času drugačna kot v enojnih, saj je antropološko pregledanih žganih emonskih grobov zaenkrat malo, kar otežuje primerjave.

Nove raziskave utegnejo potrditi, da imamo na zgodnjerimskih grobiščih dvojne ali trojne grobove, v katerih je eden od pokopanega »para« običajno otrok. Navedli smo že grobišče na Laurinovi ulici v Vipavi, kjer je bilo leta 2005 dokumentiranih 12 (izkopanih 9) zgodnjerimskih grobov.⁵⁹ V isto grobno jamo je bilo pokopanih več pokojnikov zaporedoma, zato so interpretirani kot družinski grobovi. Antropološke analize so pokazale, da je v posamezni žari lahko po en pokojnik, ponekod pa jih je več, običajno sta »v paru« odrasli in otrok (npr. grob 3B, žara 40, odrasla ženska in dva otroka; isti grob, žara 41, odrasla in nedorasla oseba).⁶⁰ Običajno je vsak pokojnik v svoji žari. V 28 grobovih rimskodobnega žganega grobišča na Marofu na Igu so bili človeški ostanki prepoznani v 23 grobovih, od katerih je bil eden (grob 9) dvojni, pokop odraslega in otroka. V času pisanja tega prispevka je v pripravi tudi objava raziskav na območju Ribnice, antične postaje Romule. Neobjavljeno antropološko poročilo navaja, da je bilo v 100 žganih grobovih pokopanih minimalno 113 oseb, devet pokopov je bilo dvojnih, trije trojni.⁶¹ Pri dvojnih pokopih gre v vseh primerih za pokop odrasle osebe in otroka, pri trojnih za pokopa dveh zrelih/starejših oseb in otroka.⁶²

Najdišča, kot sta Kozolec in Kongresni trg, usmerjajo k razmišljanju, da so delno, morda v določenem časovnem obdobju, bodisi v nekaterih pokrajinah ali naseljih, bodisi določena skupina ljudi, pokopavala novorojenčke/nedonošenčke na en način, skeletno in včasih tudi na posebnem prostoru, nekoliko starejše otroke včasih kot skupno kremacijo z odraslimi, odrasle pa, poleg skupnih z otroci, tudi kot samostojne kremacije. Razlike med načinom depozicije trupla glede na starost pokojnika so dokumentirane tudi drugje po rimskem svetu, vendar je obseg teh razlik variiral znotraj regij in med regijami ter skozi čas.⁶³ Na primer, od vključno 4. stol. naprej je, domnevno zaradi vpliva krščanstva, v Britaniji opazno več pokopov novorojenčkov v uradnih grobiščih.⁶⁴

Relativna maloštevilnost pokopov dojenčkov in majhnih otrok v skupnih grobiščih z odraslimi je ugotovljena tudi za prazgodovino. Raziskovalci ugotavljajo, da gre prej za rezultat kulturnih izbir, ne tafonomskih dejavnikov: najmlajši člani družbe so bili deležni drugačnega pokopa kot drugi in v nekem deležu/pokrajinah/kulturah na način, ki arheološko ni viden.⁶⁵

59 Tratnik, »Rimsko grobišče v Vipavi«.

60 Tratnik, »Rimsko grobišče v Vipavi«, 256.

61 Leskovar in Lisić, *Antropološka analiza najdišča Ribnica na Dolenjskem*, 100, 12.

62 Leskovar in Lisić, *Antropološka analiza najdišča Ribnica na Dolenjskem*, 14.

63 Carroll, »Infant death and burial«, 102–111.

64 Watts, »Infant burials«.

65 Murphy in Le Roy, »Introduction«, 4–6.

Slika 5: Najdišče Kozolec, grob 27, skeletni pokop nedonošenčka (starost 26–30 tednov) v amfori, datiran v 4.–1. pol. 5. stol. Foto Grega Babič /MGML.

ZAKLJUČEK

Antropološke analize človeških ostankov iz žganih zgodnjerskih grobov na najdišču Kozolec so pokazale, da so bili lahko v enem žganem grobu pokopani ostanki dveh ali treh oseb. To je pomemben doprinos k razumevanju rimskih žganih grobišč.⁶⁶ Postavlja nam nova vprašanja o tem, kako se je sežigalo umrle, pobiralo njihove ostanke in kako se je pokopavalo, ter koliko umrlih je bilo namensko pokopanih v en grob.⁶⁷ To število je lahko pomembno višje, kot če kot doslej domnevamo, da je en žgani grob enako en pokojnik.

Zaključujeva, da bomo s sodobno, natančnejšo metodologijo izkopavanj ter z več opravljenimi antropološkimi analizami tudi o vprašanju, zakaj najdemo tako malo otroških ostankov, sčasoma vedeli več. Meniva, da se bo z novimi raziskavami bolj očitno pokazala tudi razlika med pokopi otrok v zgodnjerskem in v poznorskim obdobju.

Poleg tega je očitno, da ni prenizko samo število otroških grobov, ampak emonskih grobov nasploh. Čeprav se zdi, da je doslej dokumentirano število

⁶⁶ Za rimskodobne žgane grobove z več posamezniki v Britaniji prim. Millett in Gowland, »Infant and child burial rites«, 178–179.

⁶⁷ Teža sežganih ostankov nam tu ni v pomoč. Odvisna je namreč od načina sežiga, velikosti osebe, načina pobiranja kosti iz grmade, rituala pokopa (pokop vseh žganih ostankov ali le enega dela; pokop žganih ostankov v žari/depozicija v jamo/raztres po vsej jami) ter načina izkopavanja. Vedno pa je močno pod ocenjenim povprečjem. Pri modernih kremacija odraslih oseb je teža od 1000 do 2400 g, pri arheoloških zelo variira.

emonski grobov, skoraj 4000, zelo visoko, jih je ob najnižji oceni števila prebivalstva v Emoni za samo dve generaciji. Gotovo je eden od razlogov dejstvo, da vsi emonski grobovi še niso bili odkriti, oziroma emonska grobišča še niso bila v celoti raziskana. Poleg tega jih je bilo določeno število uničenih zaradi gradbenih posegov, propada ostankov, pomanjkljivih raziskav. Ne moremo izključiti tudi možnosti, da so nekateri umrli Emonci – ne samo otroci, tudi odrasli – pokopani na lokacijah izven uradnih grobišč ali na način, ki ga z arheološkimi raziskavami ne zaznamo.

Bernarda Županek
Muzej in galerije mesta Ljubljane
Mestni muzej Ljubljana
bernarda.zupanek@mgml.si

Tamara Leskovar
Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
tamara.leskovar@ff.uni-lj.si

BIBLIOGRAFIJA

- Bešter, Helena. *Prvo strokovno poročilo o arheoloških raziskavah ob gradnji in arheoloških izkopavanjih v Ljubljani v parku Ajdovščina zaradi obnove vročevodnega omrežja*. Neobjavljeno strokovno poročilo. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Arheološki raziskovalni konzorcij za Ljubljano, 2022.
- Brečić, Jerica in David Badovinac. *Poročilo o arheoloških raziskavah na območju gradnje parkirne hiše v Ljubljani Kongresni trg, februar 2009–maj 2011*, Zvezek VII od XI. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2011.
- Brickley, Megan B. in Rachel Ives, *The bioarchaeology of metabolic bone disease*. Oxford: Academic Press, 2008.
- Caroll, Maureen. »Infant death and burial in Roman Italy«. *Journal of Roman Archaeology* 24, 2011, 99–120.
- Caroll, Maureen. »‘No part in earthly things’. The death, burial and commemoration of newborn children and infants in Roman Italy.« V: Mary Harlow in Lena Larsson Lovén, ur., *Families in the Roman and Late Antique world*, 41–63. London in New York: Continuum International Publishing Group, 2012.
- Caroll, Maureen. »Archaeological and epigraphic evidence for infancy in the Roman world.« V: Sally Crawford, Gillian Shepherd in Dawn M. Hadley, ur., *The Oxford Handbook of the Archaeology of Childhood*, 148–164. Oxford: Oxford University Press, 2018.
- Caroll, Maureen. *Infancy and earliest childhood in the Roman world. ‘A fragment of time.’* Oxford: Oxford University Press, 2018.
- Draksler, Matej, Matic Perko, Marko Sraka, Tina Žerjal, Ana Plestenjak, Rene Masaryk, Karla Varga, Karla, Andreja Krašna in Lina Furlan. *Prvo strokovno poročilo o predhodni*

- arheološki raziskavi – arheološko izkopavanje in arheološke raziskave ob gradnji na Trgu mladinskih delovnih brigad v Ljubljani. Neobjavljeno strokovno poročilo. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Arheološki konzorcij za Ljubljano, 2022.
- Fox, Sherry C. »The bioarchaeology of children in Graeco-Roman Greece.« V: Mari-Dominique Nenna ur., *L'enfant et la mort dans l'Antiquité II*, 409–427. Alexandrie: Centre d'Études Alexandrines, 2012.
- Garnsey, Peter. *Food and Society in Classical Antiquity*. Key Themes in Ancient History. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Gaspari, Andrej. »Apud horridas gentis ...« Začetki rimskega mesta Colonia Iulia Emona / *Beginnings of the Roman Town Colonia Iulia Emona*. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljana, 2010.
- Hofman, Barbara. *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih na lokaciji Ljubljana-Tobačnica 2009, parc. št. 188/1, 188/2 in 18894 k. o. Gradišče II, EŠD 18810 Ljubljana – Arheološko najdišče ob Tržaški cesti*. Neobjavljeno strokovno poročilo. Ljubljana: Okra, 2009.
- Hrustel, Jožica. *Poročilo o arheoloških raziskavah na območju gradnje parkirne hiše v Ljubljani Kongresni trg, februar 2009–maj 2011, Zvezek III od XI*. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2011.
- Laes, Christian. *Disabilities and the disabled in the Roman world. A social and cultural history*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Larsson Lovén, Lena. »'... and left his parents in mourning ...' . Grief and commemoration of children on Roman memorials.« V: Hedvig von Ehrenheim in Marina Prusac-Lindhagen, ur., *Reading Roman emotions, Visual and textual interpretations*, 149–162. Acta instituti Romani regni Sueciae, Series 4 (64): 2020.
- Leskovar, Tamara. *Interno poročilo antropoloških analiz človeških posmrtnih ostankov iz arheološkega najdišča Kongresni trg v Ljubljani*. Neobjavljeno poročilo. Ljubljana: Center za interdisciplinarne raziskave v arheologiji, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, 2023.
- Leskovar, Tamara in Nidija Lisić. *Antropološka analiza človeških posmrtnih ostankov iz najdišča Ribnica na Dolenjskem*. Neobjavljeno poročilo. Ljubljana: Center za interdisciplinarne raziskave v arheologiji, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, 2023.
- Mackensen, Mihael. »Körperbestattete Neonaten in der Römischen Nekropole von Šempeter.« *Arheološki vestnik* 29 (1978): 336–342.
- Maria A. Liston, I. Rotroff, Susan in Lynn M. Snyder. *The Agora bone well*. Hesperia Supplement Series 50, American School of Classical Studies at Athens, 2018.
- Masaryk, Rene. *Poročilo o arheoloških raziskavah na območju gradnje parkirne hiše v Ljubljani Kongresni trg, februar 2009–maj 2011, Zvezek I od XI*. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2011.
- Millet, Martin in Rebecca Gowland. »Infant and child burial rites in Roman Britain: a study from east Yorkshire.« *Britannia* 46 (2015): 171–189.
- Miškec, Alenka, Bernarda Županek, Špela Karo in Gojko Tica. *Severno emonsko grobišče – raziskave na najdišču Kozolec*. Situla 45. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2020.
- Mulh, Tadeja. *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih na lokaciji Potniški center Ljubljana 2007/2008*. Neobjavljeno strokovno poročilo. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine, 2008.
- Murphy, Eileen in Mélie Le Roy. »Introduction: Archaeological children, death and burial.« V: Eileen Murphy in Mélie Le Roy, ur., *Children, death and burial, Archaeological discoveries*, 1–18. Oxbow in Philadelphia: Oxbow books, 2017.

- Pavković, Sandra, Matej Draksler, Anja Ipavec, Tina Žerjal, Jerica Brečič, Iris Bekljanov Zidanšek, Andreja Krašna, Lina Furlan in Rok Klasinc. *Prvo strokovno poročilo o predhodni arheološki raziskavi – arheoloških raziskavah ob gradnji in arheološkem izkopavanju – v Ljubljani na Tržaški cesti zaradi ureditve površin za pešce in kolesarje ter menjave komunalne infrastrukture*. Neobjavljeno strokovno poročilo. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Arheološki konzorcij za Ljubljano, 2021.
- Redfern, Rebecca in Rebecca Gowland. »A bioarchaeological perspective on the pre-adult stages of the life course: implications for the care and health of children in the Roman empire.« V: Mary Harlow in Lena Larsson Lovén, ur., *Families in the Roman and Late Antique world*, 111–140. London in New York: Continuum International Publishing Group, 2012.
- Rivera, Frances in Marta Mirazón Lahr. »New evidence suggesting a dissociated etiology for cribra orbitalia and porotic hyperostosis.« *American Journal of Physical Anthropology* 164 (2017): 76–96.
- Rohnbogner, Anna. *Dying young. A bioarchaeological analysis of child health in Roman Britain*. BAR British series 637, Archaeology of Roman Britain 7. Oxford: BAR Publishing, 2022.
- Saller, Richard P. *Patriarchy, property and death in the Roman family. Cambridge studies in population, economy and society in past time*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Scheidel, Walter. »Roman age structure: evidence and models.« *Journal of Roman Studies* 9 (2001): 1–26.
- Séguy, Isabelle. »Current trends in Roman demography and empirical approaches to the dynamics of the Limes population.« V: Verhagen, Philip, Jamie Joyce in Mark. R. Groenhuijzen, ur., *Finding the Limits of the Limes. Modelling Demography, Economy and Transport on the Edge of the Roman Empire*, Computational Social Sciences series, 23–41. New York: Springer Cham, 2019.
- Šašel, Jaro. »K zgodovini Emone v rimskih napisih in literaturi.« V: *Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo*, Gradivo s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani, 35–45. Ljubljana: Kronika, 1984.
- Škvor Jernejčič, Brina in Petra Vojaković. »Grobišča iz starejše železne dobe v Ljubljani. Različni načini pokopa kot kazalci heterogenih prazgodovinskih družbenih identitet.« *Arheološki vestnik* 74 (2023): 591–632.
- Tomazo-Ravnik, Tatjana. »Emonec z antropološkega vidika.« V: *Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo*, Gradivo s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani, 51–56. Ljubljana: Kronika, 1984.
- Toškan, Borut, Mateja Kovač in Tjaša Tolar. »Bioarheološke raziskave rimskodobnega grobišča Marof na Igu: antropologija, arheozoologija, arheobotanika.« *Arheološki vestnik* 73 (2022): 281–312.
- Tratnik, Vesna. »Rimsko grobišče na Laurinovi ulici v Vipavi.« *Arheološki vestnik* 65 (2014): 255–322.
- Walker, Philip L., Rhonda R. Bathurst, Rebecca Richman, Thor Gjerdrum in Valerie A. Andrushko. »The causes of porotic hyperostosis and cribra orbitalia: A reappraisal of the iron-deficiency-anemia hypothesis.« *American Journal of Physical Anthropology* 139 (2009): 109–125.
- Watts, Dorothy J. »Infant burials and Romano-British Christianity.« *The Archaeological Journal* 146 (1989): 372–383.

- Wiercińska, Alina. »Some anthropological remarks on human remains from the Dravlje and Emona necropolis.« *Arheološki vestnik* 29 (1978): 324–332.
- Županek, Bernarda. »Late Roman Emona: Understanding the transformation of the city.« *Zgodovinski časopis* 75, št. 1–2 (2021): 26–41.
- Županek, Bernarda in Mateja Ravnik. A topography of death: the funerary landscape of Emona. Predavanje na kongresu Experiencing the landscape in Antiquity 3, Panel 11: Sit tibi terra levis, Per una ricostruzione del paesaggio funerario antico. Rim: Università Tor Vergata, 31.5.2023.

IZVLEČEK

V prispevku raziskujeva vprašanja, povezana z zdravstvenim stanjem in smrtnostjo otrok v Emoni. V ospredje postavljava diskrepanco med ocenjeno visoko smrtnostjo otrok v rimskem času in relativno nizkim odstotkom doslej odkritih otroških grobov v Emoni. Rezultati analiz kremiranih ostankov iz nekaterih zgodnjerimskih emonskih grobov kažejo, da je bila v posamezen grob včasih pokopana več kot ena oseba, pogosto skupaj odrasli in otrok. V prispevku se sprašujeva, ali so to doslej neodkriti pokopi emonskih otrok, in iščeva tudi druge možne razlage. Poleg tega podajava nekaj informacij o zdravstvenem stanju emonskih otrok na osnovi doslej pregledanega gradiva.

Ključne besede: Emona, rimski čas, otroci, novorojenci, umrljivost, pokopi, žgan pokop

ABSTRACT

Where Are Emona's Children?

The article investigates issues related to children's health status and mortality in Emona. It emphasises the discrepancy between the estimated high child mortality in Roman times and the relatively low percentage of child graves discovered in Emona so far. The results of analyses of cremated remains from some early Roman Emona graves suggest that multiple individuals were sometimes buried in a single grave, often adults and children together. The article inquires whether these may be the previously undiscovered burials of the Emona children, exploring other possible explanations as well. Furthermore, some information is provided about the health status of the Emona children based on the materials examined thus far.

Keywords: Emona, Roman era, children, newborns, mortality, burials, cremation burial